

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{4}{30}$ = (Április' 30-dikán)

1831

A' Római régiségek' végezete.
(Nzti: Társalk. 14--17 Szám).

XVI.

Végre e' romok között találtatott egy 8" hosszú, lapos, két-felé 2"-knyire hasított fejü vasszeg, melyet annyi idő múlva-is tsak mintegy félig emésztett-meg a' rosta, a' reá ragadt mész oda mutat, hogy a' falban kellett állania.

Ez' omladványok, melyek közül a' XIII—XVI. számú darabok ásatnak, minő épület alkotó részei lehettek egész bizonyossággal meghatározni annyival inkább elégtelen vagyok, hogy kő, mész, téglá, tserép minden össze-vissza hányva találtatott, mint az épületek leomlásai, vagy széljel hanyattatásai' alkalmatosságával szokott megtörténni, a' párkányos 's lábós téglák-is, a' tsők-is, hol függőleg, hol vízerányoslag heverték, mely utólsók kívül-belől többnyire tiszták, tűz, víz, vagy egyéb nyomadék rajtuk nem láttzik, egyet-kettőt kivéve; melyeknek külső oldalokon a' forrasztó mész most-is keményen áll.

Annyi mindazonáltal világosságra jönn, hogy ezen alkalmasint falba rakott tsők, téglák, faragott kövek fejről bizonyos földalatti üregben omlottak össze. Az épület behantosodott romjai, mind a' mellett, hogy sok közülök elhordatott; a' körülvettők levő szántóknál, még most-

is 2--5'-al magosabbak; az éjszak-felöl való alapnak kőfalai ott, hol hihetőleg a' lejárás lehetett, megszakadnak, 's a' lábós, párkányos téglák-is többnyire itten találtattak az omladványok' mostani felső színétől mintegy 4-5' méjségben; hejjebb, és lejjebb délfelé a' tseréptsők, felettek pedig a' XIII és XIV. számú kövek. — A' parasztok ezen omladéknak délfelöl való alapjait-is félig-meddig kiásva; midőn belsőjök, azaz, észak felé hatolnának, a' következőkre találtak: ú. m. egynéhány sor téglá oszlopokra, ezek közül egy □ téglá által mérője 9"; vastagsága 5" 's ilyen 5-6. téglá egymásra téve tett egy oszlopot, méljen-é, 's mire téve állottak? nem lehet eddig-elé tudni; ezen oszlopokra nagy lapos téglák rakattak szegeleteiknél-fogva, egynek rendszerénti hossza 2' széle 1' 7" vagy 8" vastagsága 2" 6"-felül be voltak igen apró téglá, 's kavits darabokkal kevert máltá románával 5"-nyire hintve, 's szépen vízerányoson kisimítva, hihetőleg a' felső szoba' padlatjául szolgálván; alól az oszlop-sorok között a' föld fekete, 's igen puha. E' romoknak belsőjökbel az útát-készítő durva kezü, 's tsupán követ kereső parasztság azonnal a' fenn-tisztelt N. Horváth Uraság által, ki az ásatáshoz nagy gondal, 's elő-készülettel magázándékozott fogni, eltíltatott, 's ezert

ma-is kibontatlanul állanak, de a' jelek-
ből bizonyos, hogy ezentúl-is található
oszlop-sorokat, 's padlatot.

Minthogy itten egy nagy épületnek va-
lakai fenn-állása nyilván látszható; tud-
va e' mellett hogy a' Balneák a' lehető-
ségig délnek fekvő helyen épültek, a'
mint ezt az előttem esméretlen Vitru-
vius Pollio, római építés mesterségéről
Író kívánja 1829. *Tud. Gy.* 8. 65.; Hogy
továbbá az ennél emeltebb szomszéd hely-
lyen találtató forrást, mely miatt a' több-
ször tisztelt Horváth Uraság vízenyős
szántójának használhatása tekintetéből kú-
tat kéntelenített ásatni, minden mester-
séges munkára kész Rómaik azon tsak
most leírt, 's egy másba járó tsők (a'
milyen állásban eddig-elé tsakugyan egy
sem találtatott) mint vízi tsatornák ál-
tal o' tzelra ide vezérelhették; Hogy to-
vábbá a' XIII. szám alatti kő-is itten ta-
láltatott, mely alkalmasint a' ferdőkkel
estveli 8. és 9. órák között egyszerre ki-
nyílt Taberna vinariában, vagy Lupana-
riában állott; Hogy nem különben a'
XIV. számú kő egy ingben hihetőleg fe-
redező asszony-személyt ábrázol; meg-
gondolva mind ezeket: nagy a' gyanúm,
hogy nem egyéb, mint-sem a' Gymna-
sium 10-dik és utolsó fő-osztálja, a' Bal-
neum, különösen ennek részei között ép-
pen a' Hypocaustis (föld alatti fűtő ke-
mentze) 's felette a' Laconicum (ferdő
szoba) állott itten.

Ugyan-is a' hévferdő szobák alkot-
mánya eránt Vitruvius építő mester így
tanít: "a' kementze jukba lejárás más-
fél lábnyi téglákkal rakassék-ki, oly' haj-
lós legyen, hogy a' szurok-gomboljag,
ha kiugrik-is belőlle, ismét önnön ma-
gától belé gördüljön. — A' kirakás felé-
benyöltz hüveljknyi téglákból oszlopots-
kák tsináltassanak, ugy elrendeltetve,
hogy két lábnyi téglák reájok férjenek,
mellyek a' padlatot tartják. Az oszlo-

potskák két lábnyi magossak legyenek,
és szörrelkevert agyagból készítettessenek.
Ha pedig magokból az épület falakból
készítettnek a' bálthajtozatok, haszno-
sabbak lesznek." Ezen kementzéből nem
tsak a' medentze felett volt jukon, ha-
nem tsöveken vagy tsatornák-on-is, mely-
lyek vagy a' padlaton keresztül, vagy
a' falakon által hatottak-fel, ömlött a'
hévség. 1829. *Tud. Gy.* 8. 66. E' leírás-
nak az általam elő-adott omladványok-
kal valójában igen sok hasonlatossága van.
Ezek szerént az általam leírt tsők, ha szin-
tén nem vízi tsatornáknak, hanem in-
kább falba rakott sípoknak, tubusoknak
nézettetnének; minthogy Erdélynek Ró-
maiak alatt létekor inkább a' meleg, 's
gőzferedők valának keletben, elkészí-
tések' módja pedig oly' formán ment vég-
be, hogy a' téglákkal, vagy kövekkel ki-
rakott mozdíthatatlan úgynevezett üstök,
's kádak (caldaria) alá helyezett föld
alatti fűtő kementzéből a' meleg, Se-
neca' idejében feltalált, 's falba rakott sí-
pokon, (*Epist.* 90. *et Natur. Quaest.*
L. 3. *Cap.* 24.) hason felfelé, 's haj-
tsa végre a' tettés szerént mérsékelhe-
tett melegítést; e' részben-is tserép tső-
inknek a' Balneumban hasznokra talál-
hatunk, a' millyeket a' Diodetianus 's
Caracalla Római Gymnasiumaiban lát-
hatni, 's a' mellyekhez hasonló a' N. T.
Bitnitz Lajos Szombathelyi kir. Profes-
sor Ur által leírt tső-is. 1821. *Tud. Gy.*
8. 15. és 1829. *T. G.* 3. 46-47.

Ha tehát e' Coloniában volt valaha köz-
haszonra épített Balneum, minthogy *Ael.*
Lampridius' álitása szerént kellett-is len-
ni, Alexanderről azt írván, hogy ez még
azon tartományokban-is, mellyekben az-
előtt e' félek nem állottak, tsináltatott,
's legtöbbet közülök rólla nevezték-el,
in Alex. Sever. Cap. 39; úgy bizonyoson-
tsak e' helyen kellett annak épülni.

Vélekedésemnek egyéb nem áll elle-

nébe, hanem hogy könnyebb lenne a' Balneumot a' dombalatti Ilosva vize mellett, mint-sem fenn a' dombon keresni. Azonban annak meggondolása, hogy vizek kéz-ügyben fenn-is volt, noha nehezebben juthattak hozzája, vagy hogy ezt mesterséggel a' domb alatt lévő, ma ugyan motsáros, de akkoron hihetőleg viztartó helyről ide felvezethették; hogy e' mellett a' gyakran felette kiáradni szokott foljó miatt bátorságban alatt nem mehettek, ennél-fogva a' Hypocaustumot a' vizenyösségtől még bajosabb lett volna föld alá beásni; hogy végezetre szép kinézéssel inkább gyönyörködtethették magokat fenn a' dombon, mint amott: mind ez talán elégséges lézen az ellenvetés elnyészésére.

Valójában a' Római Népek mind a' fő-városban, mind pedig a' Coloniákban igen kedves, 's Artemidornak e' mondanása szerént: "*Balneum nihil aliud fuisse, quam transitum ad Coenam.*" *Mannhart Biblio. Domest. Tom. XI. Lib. 14. Cap. 3. 499.* éppen elkerülhetetlen, 's szükséges foglalatosságok lévén a' mosódás, tisztulás, ugyannyira, hogy a' nagyon tisztelt, 's egekig magasztalt Antoninus Pius érdemeinek egyik fő-okát legelőbb, 's inkább az általa készített ingyen feredőkben kelljen keresni; e' le sorozott helyet egy köz-hasznu Balneum' dűledékinél egyébnek helyesen nem nézhetjük.

Azonban eddig-clé a' sem tettvéni ki, ha valjon ezen építmény négy szeges? vagy pedig fél-körös szabásu volt-e? a' millyennel t. i. a' balneák rendszerént hírtak, 1829. T. G. 8. 69-70. annyival jobbnak látom tzelomat, ú. m. a' figyelemgerjesztést által nemugordva, ezt-is az egészzel boldogabb érlelő időre bizni; mint-hogy nem tsak viz tartónak (cisternának) a' minék ez omladványokat a' körülállásokból kiindulva nézni

nehezen leliet; "*nem tsak a' heferle- nek, hanem más épületnek-is állott pad- latja aszlopotskákön.*" 1829. T. G. 8. 71.

XVII

Az alsó Ilosvai, Csitsó kereszturi, Csitsó Hagymási, Fel-Öri, Nyégerfalvi határokon mellyeken több római nyomdékok talátnak szántások alkalmatosságával több arany-, ezüst-, veres és sárga rézpénzekre akadtak, Traianus, M. Commodus, Severus, Julia Augusta 'sat. képeikkel, nevezetesen ezen utolsóinak magam-is hírom egy veres réz pénzt, főkötoje suta, 's nagyon rántzos, tulsó felin egy Isten-ásszony ül 'sámoljon, baljában egy királyi páltzát, jobbájában egyésmérhetetlen tárgyat tartván a' körül írással: *Pudicitia. Easd Imper. Tükör. 21. a' Titus Vespasianus leánydiel.* Jobb részek ezen pénzeknek külömbféle birtokosoknál el vannak széledve, magam mintegy 15-20. darabot láttam. Az Ilosvai öregek között némelylek mint bizonyost beszéllek, hogy ezelőtt 40-50. évvel mintegy 50-58. latot nyomó kissébb nagyobb ezüst pénzeket kaptak volna, mellyeket a' sokszor tisztelt N. Uraság egyik már ki halt mellék ága magához váltott.

XVIII.

Találtak a' Fel-Öri határon egy tsmóba gyűjtve 49. darab, jobbára ép, fél-láb hosszú, külömbféle szabásu veres-réz tsákányokat, kalapátsos kéz által össze vert nagy veres-réz darabbal; a' tsákányok alkotásoknál-fogva a' Bipennisek sorába tartoznak, egyik végek fejsze módjára éles; másik végeken pedig mintegy két garasos nagyságu, 's hirtelen hegyesre végződő kerek gombok vagnak; részemről vagy tsak azért-is hogy az óltától-fogva a' föld, mint első Chymicus jobban-is megrongálni azokat elnem mulatta volna, nem annyira Római, hanem inkább 1538-ki magyar ka-

di-eszközöknek tekintem, mikor-is János Király Péter Moldovai Vajdára az ide 3/4 órányira fekvő hajdan nevezetes Csitsó várát ostromlotta, 's négy egész hónapi tettetett fáradsága után megvette.

Budai Lexic. 3. 565. 's mindezekre, mind az össze vert értzre-nézve vélekedésem az; hogy ezek az ostromláskor jelen vólt bizonyos újj paraszt (M. Theresia idejétől fogva így kívánják nevezetni magokat a' Tzigányok) által készültek, mert Friedwaldszky után *Benkő József* szerént az efféle mesterséget üzök "pro faciendis globulis pixidum, siye aliis instrumentis ad belli usum necessariis" az Ulászló által 1496. adott Privilegiumok' kötelezéseknél fogva minden hadviseléskor jelen lenni, 's dolgozni kéntelenítettek. *Trans. T.* 1. 502-3.

XIX.

Közelebbről a' Fel-óri határon Ilosva felől kaptak egy 5 □ belől üregre faragott, 's hozzávetőleg koporsó követ fedelestől, mely amannáljával nagyobb, benne se tsont, se hamú, sem métses vagy phiala lacrymalis nem vólt, bennekeit alkalmasint a' parasztok azelőtt kivették, a' földes Uraság a' dolgot későn tudván-meg.

XX.

Végre az Ilosvai vár és feredőnek gyanított hely között az országos út mellett egy ároknak leszakadásával találtattak, 's most-is bővön találatnak emberi kü-lömbféle tsontok (kaponyán kívül) égetlen fekete, kiégetett miniumos kisebb-nagyobb; de többnyire felette durva vastag fazék-darabok, ezeknek füleik, 's a' tserepekre, mert egész fazék még nem adta elő magát, belőlről ragatt igen puha, porhanyó fekete föld; lihetőleg hamu. E' temetkező hely a' várnak dél nyúgati erányában fekszik, ettől 6-8 lépésre, ott hol Cs. Keresztur-felől a' térről

a' dombra megy' fel az út Ilosvának, bal kézre.

Beszéll a' köz hír még egy pár itten lelt értz gyertyatartókról; hogy ezek a' Rómaiak előtt esméretesek lettek volna, azt a' méljen tisztelt Bitnitz Professor Ur is tagadja, 1821. *T. G.* 8. 20. és 1829. 3. 53. de mind e' mellett-is T. T. Halitzky Ur Domitiánnak pénzein metzszett gyertyatartóra kíván esmérni. 1824 *T. G.* 1. 29.

Nintsen ez úttal egyéb hátra, hanem az elő adott okból önkéntesen foljó azon kérdésre; hogy tehát le irt hajdan-kori váratskánk melyik Tsászár alatt épült, 's mi nevezettel bírt? feleletemnek rövidedőn, mint esméretem' kisdud köre, 's a' környülállások engedik, lejendő megtétele.

Ha valjon Decebalus' bírtoka, következőleg Traianus' hatalmas karja vármegyénk-re-is kiterjedt-é? bizonytalan: gondolatom szerént ennek ditsőségét leg kevesebb-*sem* fogjuk meghomályosítani akkor, midőn e' hódítási kiterjedést valamivel közelebbi időkre hozzuk által; valamint sok féle-nemzetek, (*Regionem hanc — Daciam — habitarunt illis temporibus XV diversarum Getarum populi, uno nomine Daci a' Romanis appellati, Felmer* 46. § 52) úgy szüntén mind meg annyi Fejedelmetskék bírták, 's kormányozták Daciát, kik részint alattvalói, részint pedig csak szövetségesei lehettek a' közöttök tekintetesebb, 's hatalmasabb Decebalusnak, 's kiket ennek lebuktával nem egyszerre nyomhatott-el a' római erő, sok ide illhetőket rövidség' okáért félre-téve magában, csak az elég erőt adhat állításomnak, hogy eleinten újj bírtokok' zabolán tartására kitsiny erő-is elégséges vólt, mit utóbb szaporítani kéntelenítettek. "*Initio quidem defendendae Da-*

ciae una Legio suffecisse videtur.“ *Engel.* 257.

Azonban, Megyénkre ha szintén mindjárt akkor terjedett-ki a' tsászári sasok' szárnya; még-is várunk' eredetét Traianusig felvinni annyival bajosobb, mivel' ötöt Erdély' elfoglalása után Asiában viselt terhes 's hosszas háborúi ilyeneknek számosabb alkotásoktól alkalmasint halálig elvonták, 's helyesen gondolkodva felette való, sőt igasságtalanság lenne Dacia minden építményei szerkesztőjének egyedül őket tartani akkor, midőn egyfelől nekie e' béli nyomdoka Oláhországban, Bánátban, 's Erdélynek ezekkel szomszédos széleiben észre vehető inkább; másfelől pedig követői közül is némelyek jó plédáját utánozni bizonyosan el nem mulatták.

Ha tehát városunk közelebbi alkotmány lehet inkább, 's ha a' fennebbiek szerint Caracalla' idejében már virágzott; úgy az e' köztött között élt Uralkodók' egyikének kelle várunkat emelni. Ezek közül Commodust, commodusságáért, 's utánna valóit újra nem gondolom, mivel' majd az egyik alkalmatlan, majd a' másik tehetetlen, általjában pedig szinte egyiknek sem volt ideje, módja, ösztöne e' félékre, 's így bátran tehetjük a' hosszasabban uralkodott Aeliusok' idejére

Maga a' helység' neve meg egyezik vélekedésünkben, 's legkisebb erőszakoskodás sem járul azon szó-származtatáshoz, mely szerint a' régi Elius-vára születne volna a' mai Ilos-vát, oláhul Eliusvá, idővel Elisuát, — Elaeus nevű város volt Palaestinában, 's Görög országban a' Doris áblinél. *Plinius L. 5. Cap. 29.*

Az Aeliusok között különösen Hadrianus nagyon szerelte az építést, 's igen sokat, sokfélét alkotott mind a' fő városban, mind külső tartományokban; róla mondja a' História, hogy: *orbem romanum circumiit, multa aedificavit*“ *Eu-*

tropius L. 8. Cap. 7. "et multa passim opera magna exstruxit" *Theater Histor.* 557. *"cuiuslibet regionis arces et munimenta lustrabat, eorumque alia ad loca opportuna transferebat, a'ia diruebat"* *Engel.* 260.—miért-is az akkori hűzelkedés nem csak örökösit nevezte Aeliusoknak, hanem a' Colonialis városok-is magokat rendre Aeliáknak kezdték hívni, nem tekintve azt, hogy e' keresztelő hatalom törvényesen egyedül a' fő Tanácsot illetné, ezt pedig annyival örömtőbb tették, mivel' magának Adrianusnak-is érdeklette gyengéjít. Így lett Pecenumban Senából Hadria; így Palaestinában Hierosolymából Aelia Capitolina; így Afrikában Zamából Aelia Adriana; így lett Cárthágóból, 's Athaenének egy részéből Hadriana, 'sat. Ha tehát az előtte már virágzott városokat egy kicsiny általa tétetett tsinosításért azonnal Aeliáknak, vagy Hadriánáknak nevezték; mennyivel inkább az alatta, 's általa készültek?

Antonius Piusról többet nem mondhatok, hanem hogy hosszastsendes 's általa ok nélkül el nem henyélt, sőt közönséges hasznos munkákra fordított időgig díszesítette, virágoztatta, 's gyarapította bírodalmát.

A' mi pedig Marcus Aureliust illeti, mindenek felett, 's között egyedül ötöt tartom ezen gyarmat' alkotójának. Igaz ugyan, hogy alatta, *"exortum erat circa a' Chr. 169. bellum Mario mannicum adeo grave, ut ab Eutropio cum Punicis conferatur"* *Engel.* 261. — igaz hogy *"az egész uralkodása alatt a' szomorú, és veszedelmes esetek egyik a' másikat váltották-fel, mert mindjárt eleintén a' Párthusokkal kellett nekie hadakoznia, azután a' Quadusok, Markomanusok, Sarmaták (kik alatt a' Dacus Jassiusokat, 's Sarmata Jazygeseket érteni (és majd az egész éjszak egy ret-*

tenő felkelést tettek a' Rómaiak ellen, mely rosszat, még a' Római Provinciákban dühösködő pestis nagyított. De Aurelius mindezen veszélyekből férjfiúi állhatatosság, bölts intézetek, és tartós iparkodás által tudott kigázolni" 1824. Tud. G. 2 13. e' több versen felázadt nemzeteket, ide érve Avidius Cassius syriai pártütését-is uralkodása vége-felé szerentsésen elnyomá, miért-is a' jól meg fontolt környüállások bizvasabb szóllanak mellette.

Ugyan-is ő ezen szerentsésen letsilapított zendülés után sokféle idegen nemzeteknek adván. Daciában lakhellyet, t. i. "Quadis pax est data, uti et Marcomannis, ea tamen lege, ut ad 38. stadia abessent a Danubio. Jazygibus vero duplum eius modi spatium est impèratum. — Ad haec 8,000. equitum societatis nomine, et captivorum qui apud Jazyges erant, 10,000. recepta. — Complures alii populi permittentes, se fidei Antonini Legatos miserunt partim secundum nationes, partim secundum provincias eorumque nonnulli, sicut et idonei ex captivis, et transfuges agros in Dacia, Pannonia, Mysia, Germania, et Italia (el kívánván őket széleszteni) consecuti sunt" Engel. 264. önként következik, hogy azon alkalmatossággal a' jövevények által sok várak, városok, 's helységek emelkedtek, épültek.

Minthogy a' téglák jegyzetlenek, 's így azt bizonyítják, hogy nem római, hanem sociusi lovasság-lakta város lehetett, mert ha "minden tudósok előtt bizonyos dolog az, hogy azon Legiók, mellyek számmal vannak megkülönböztetve nem Barbarusokból, hanem Római katonákból állottak 1824. T. G. 3. 9. méltán lehet következtetni azt, hogy tehát a' számozottlan téglákat Barbarus katonák millyenek voltak Dacusaink, tsinálták; minthogy továbbá a' köveink-

ról esméretes Ala, Canteliusnak fennebbi száyai szerént, ut plurimum sociorum equitatus fuit; — minthogy e' mellett a' Sarmata Jászok éppen lovasok voltak, a' mint írja ezt C. Tacitus. Hist. L. 3. C. 5. "Principes sarmatarum Jazygum, penes quos civitatis regimen, in commilitium asciti, plebem quoque, et vim equitum, qua sola valent, offerebant" — Telepünknek Frontoniana Alája alig ha nem volt. a' tsak most említett nyöltzezer lovagok közzülvaló tsapat; a' miért-is hihetőleg nem a' fő-városból, 's belső tartományokból, hanem idegenek, barbarusok által telepítetvémmeg városunk; A. Gellius álitása szerént tehát nem annyira római Colonia, sem mint katonai Municipium lehetett. Canteli. P. 1. 196.

Lehetetlenség nintsen a' dologban; megeshetik hogy ezen lovasság' egy szakaszának környékünk szabatott-ki lakásul, 's hogy az érdeklött három Frontok közzül a' Marcus Aurelius előtt nagy kedvességben, sőt tiszteletben volt Priscus Corneliusnak emlékezetére neveztetett-el Ala Frontonának; hasonló volt ehez Noricumban az Ala Flaviana, ma Béts; nem különben Pannoniában az Ala nova. Severini Pannon. 58. — Igazolja tapogatózásomat az-is hogy fel-hozott emlékeinken a' hét versen elő forduló Frontó név mindég állandóul megmaradt, 's tsupán mellékes neve Császári tulajdonosainak sorjok szerént változott, pl. Ala Fronto Antoniniana, Ala Fronto severiana, Ala Fronto Alexandriana. — Illyen a' Legio XIII Gemina, Ulpiana; Aeliana; Antoniniana; severiana; — Benkő Trans. 1. 55. — Inscip. rom. Trans. Nro. 8. et 105. et 59. — 1824. T. G. 5. 11.

Ezen kívül Császárunk minden akadályai mellet-is közben közben kivált uralkodása vége felé tudott kevés időt illetén munkákra is fordítani, legalább olvashatni,

hogy alatta "multae urbes conditae, deductae, repositae, ornataeque,, *Theat. Histor.* 568. Különösen a' VII és VIII szám alatti kapufél-köveink, ha tsak ugyan azok voltak, leg-nagyobb bizonyosságot tehetnek gyanakodásom mellett; ha ezeken Saturninus nevére esmerhetni; ha ő éppen M. Aurelius alatt volt Daciai Igazgató; 's ha a' kaput egyszerre szoktak emelni a' várfalával; úgy, méltán vihetjük várunk' eredetét e' Császár uralkodása három utóbbi tsendesebb, 's ezért az építésre-nézve alkalmasabb esztendeire, azaz 177 -- 180. tájára, mi ha állana, úgy azolta mintegy 1652-4. évek teltek volna el. — Ha igaz lenne mondom, mert bátoratlan tapogatódzó eszetem árnyék-vonásával érzierőtlenégeit; a' többit tehát az időre, a' régiségeket nyomosan esmérni, esmérve betsülni, 's betsülve nyomozni tudó két testvér Hazánk' fiaira bízom, ki fogják ezek gyenyesegeimet-is pótolni; m.t. bizakodva reméllek, szívemből óhajtok.

Te pedig kedves Barátom! Ifjúságomnak közelebbi véd Angyala! ki gyakori kísétálásunkal, e' helynek szemlélésin nem mindeniben gerjedő azonban előttem még-is tetteve hiános gyönyörűségedet találni, 's ez által a' véghetetlenség' méjségébe borúlt, roppant nagyságu Római Colossusnak emé mohos om-ladványaira figyelmemet vonni nemesen kívántad; határtalan vonszódásom, 's tántorithatatlan hálám örökös jeléül, mivel magok a' regi Istenekis, kedvesen vették "a' kiseded áldozatokat" fogadd úgy e' sorokat, mint magos érzésü, 's bőv esmérütü Lelked érdemli, 's a' milyen szívesen azokat Neked ajánlom; merta' Római arany-szájúnak e' szavait: "Quae potest esse iucunditas vitae sublatis amicitiiis? quae porro amicitia potest esse inter ingratos? Quis est nostrum liberariter educatus, cui non educatores, cui

non magistri sui, atque doctores, cui non locus ille mutus, ubi ipse alitus, aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur? M. T. Cicero. *Hallae* 1756. 8° volum 2, P. II. 1032. fogyhatatlanul érezni-is betsülni-is kívánja. Kúdu 1/12. 1831.

tisztelő nevendéked, igaz barátod
Torma József,

Kígyó hódoltatás. Nagy hirt szerzett magának közelebbről *Mexikóban* egy Magyar az által, hogy egy nagy sereg kígyónak parantsolójává tudta tenni magát. E' hazánkfiából lett kígyóhódoltató, nehány száz, fél ölnyi hosszúságu kígyót hordoz magával mindenfelé Mexikóba, és eddig nem látott dolgokat viszen véghez kígyóival. Legnevezetesebbek, mutatványai között, az úgy nevezett kígyópánczél, és kígyóköponyeg vagy kígyópalást. Az első abból áll, hogy a' kígyók, parantsolatjoknak testét olyan formálag fedezik-bé, mintha az pánczél-pikkelyekbe volna öltözve, a' kígyó köponyeg pedig azt teszi, hogy a' kígyók egymással össze-fűződnek, olyan formálag, mint a' szőtt materiák szálai a' hogy feküsznek egymáson 's egymás alatt, ezen eleven kígyókból készült szövedéket mint valamely köpenyeget vagy palástot, nyakakörül válaire kanyarítva sétál nézője előtt a' magát (szinte mondhatni) kígyók Királyává tett Magyar.

Észrevétel. Egy német foljó-írásból hallottam ezt olvastatni, valjon higgye-e az ember? Lehet hogy ezen Magyar-nak teste kémiai alkotása olyan, mely lehetségessé teszi azt, a' mit talán tsak történetesen vett észre magában a' kígyó hódoltató, lehet hogy talált valami oly' módot, mely által tudva és szánt-szándékkal teheti magát oly' bánthatatlanná a' kígyóktól: ellenben, lehet az-is, hogy az egész dolog nem igaz. Bizrást egy-

gyiket se lehet állítani, egyik részre-se lévén elégséges ekdőjtő okok. A' kigyópor jött itt eszembe. Készítenek Magyarországon (a' mint hallottam) bizonyos fekete, porrá tört szénhez hasonlító (úgy nevezett) kigyóport, a' melyről azt állítják, hogy a' ki béveszen belőlle egy kávéskálányt, azt a' kigyó nem marja meg, magát, kezébe szelíden tsendesen viseli, sőt a' földön-is eltsendesedik 's mintegy lesimúl, ha felibe tartja tenyerét, a' kigyóport bevett személy. De vajon ez-is lehetséges-é? Igaz hogy nints ok, melynél-fogva lehetetlennek tétzhetne, de vajlon azért hinni kell? Eppen nem. A' kinek módja lesz-benne, próbálja-meg, de ügyesen, szemesen, több ízben, 's akkor osztán megvállik igaz-é vagy-sem, kivált' ha többen-is megteszik az ily' próbát. 'S 'hát ugyan semmit-se kellene próbálás megfontolás nélkül-hinnünk? Vagy igen. Vagynak oly' emberek, a' kik szavának illő hinnünk: hanem tsak jó még-is próbálgatni, fontolgatni; mert azáltal, formálódik a' lélek, élesedik az ítélő tehetség, ezekre pedig olyankor-is van szükségünk némely esetekbe', mikor nints ki gondoljon helyettünk. Az a' maga talpán álló 's első rangu ember, a' ki maga-, sőt ha kell, más számára-is tud gondolni, és a' gondolat ki-is tudja vinni.

Fűtő kementze javítás.

Hollandba a' parasztok egy igen könnyű módon tudják szoba-fűtő kementzéjeket jobbakká tenni. A' nállak szobákba lévő nem igen nagy fűtőre tudni-illik; midőn azokba ég a' tűz, téglákat raknak, mintegy három talpnyi magossan. Az alatt, míg a' tűz ég, által melegessznek ezen téglák, és még akkor is melegek, 's melegítik a' szobát, mikor maga a' fűtő már egészen kihűlt.

Észrevétel. Ha soholt se volna-is szobákba, úgy-is megérdemlené ezen sze-

szerentsésnek láttzó gondolat, hogy a' kementzék javítására törekedők, szélesítsék. A' téglák helyett vasat; vagy valamely ennél-óltsóbb, de a' meleget, mint a' vas, oly' sebessen 's oly' nagy atyafisággal magába vévő testet, használva ilyen formálag, 's alkalmaztatva leginkább a' füstöt kivezető kürtő végéhez, melynek talám örökké vaspléhből kellene készülni. De bízom ezt, az effélékhez értőkre.

Víztől-irtódzás följtatása

Második gyógyító szer az említett úttazásban ez: A' körösfára töltött víz legyen rendszeréntvaló itala a' szenvedőnek, ez-is elosztatja a' víztől-irtódzást. Egy bizonyos ember azt beszéllé, hogy ötöt egy dühös farkas megmarván a' körösfára vízzel vette elejét a' rettenetes következésnek. Ugyan akkor egy darab ideig olyan köhögéssel-is kinlódott, melyet semmi gyógyító szer nem tudott enyhíteni, és hogy az említett víznek ivása által a' köhögés egy éjjel merőben clenyszett. Tsak a' nem tudatik tisztán, hogy a' farkas valósággal, dühött volt-é.

En-is gyakran használtam ezen italt (így ír egy más) a' legjobb következés-sel, vízben megfőzván a' körösfát, 's azt merem állítani, hogy ezen italra a' legkeményebb télköhögés-is, egyetlen egy éjtzaka alatt, tökéletesen megszűnt. A' köhögés külömbféle okokból származhatván, bajoss mindenkor bizonyos orvosságát találni; de a' hülésből származott köhögésnek tsalhatatlan gyógyító szere a' körösfára víz. M. Vásárhelyen.

JELENTÉS

Az 1830-dik esztendei egész Társal-
kodót meglehet szerezni a' Kiadónál, a' Híradó' Redactiójánál, Vezeték-Táblájával együtt, 2 fl. 50 kr. Conv. pénzen; a' Mértéktárnak mind-a'-két Kötetét 2 fl. 24 kr. Conv. pénzen; a' Baromorvos-Könyvet 1 fl. 12. kr. Conv. pénzen.